

Autor: mgr Ilona Szostak – Joško

Promotor: dr hab. Teresa Zubrzycka – Maciąg

Opiekun pomocniczy: dr Magdalena Barabas

Psychospołeczne korelaty satysfakcji z pracy nauczycieli szkół podstawowych

Streszczenie

Współcześnie coraz częściej badacze różnych dyscyplin naukowych (pedagogiki, psychologii, socjologii, andragogiki, a także badacze z zakresu zarządzania) podkreślają doniosłe znaczenie satysfakcji zawodowej, zwracając uwagę na wymierne korzyści, jakie niesie ze sobą jej doświadczanie przez jednostkę, zarówno dla niej samej, jej otoczenia społecznego, jak również dla pracodawców i organizacji ją zatrudniających. Tym samym z roku na rok przybywa badań koncentrujących się na tym zagadnieniu. W porównaniu z przedstawicielami innych zawodów nauczyciele rzadko stanowią w tych badaniach grupę badaną, co jest niezrozumiałe biorąc pod uwagę skutki społeczne braku satysfakcji z pracy tej grupy zawodowej. W kontekście powyższego w niniejszej rozprawie podjęto badania nad poszukiwaniem psychospołecznych korelatów satysfakcji z pracy nauczycieli w nadziei, że określenie czynników warunkujących ich zadowolenie zawodowe mogłoby przyczynić się do zaprojektowania odpowiednich warsztatów zwiększających liczbę usatysfakcjonowanych zawodowo nauczycieli.

Główny problem badawczy pracy zawierał się w pytaniu: Czy, a jeśli tak to w jaki sposób, wybrane zasoby osobiste o charakterze dyspozycji osobowościowych oraz zmiennych socjodemograficznych tworzą związki z satysfakcją z pracy badanych nauczycieli?

W celu rozwiązania problemu badawczego w toku eksploracji badawczej starano się uzyskać odpowiedzi na pięć pytań szczegółowych:

1. Jaki jest poziom satysfakcji z pracy badanych nauczycieli?

2. Czy, a jeżeli tak, to jakie związki tworzą dyspozycje osobowościowe badanych nauczycieli: asertywność, samoocena, poczucie koherencji, style radzenia sobie ze stresem oraz poczucie samoskuteczności z ich satysfakcją z pracy?
3. Jakie typy satysfakcji z pracy można wyodrębnić w grupie badanych nauczycieli?
4. Czy, a jeżeli tak, to w jaki sposób wybrane dyspozycje osobowościowe (asertywność, samoocena, poczucie koherencji, style radzenia sobie ze stresem oraz poczucie samoskuteczności) różnicują wyniki badanych nauczycieli z wyodrębnionych typów satysfakcji z pracy?
5. Czy, a jeżeli tak, to w jaki sposób zmienne socjodemograficzne: płeć, wiek, staż pracy, stopień awansu zawodowego, rodzaj nauczanego przedmiotu, miejsce pracy, miejsce zamieszkania, stan cywilny, liczba dzieci i status materialny różnicują badanych nauczycieli z wyodrębnionych typów satysfakcji z pracy?

Na podstawie dostępnych w literaturze przedmiotu badań założono, że asertywność, samoocena, poczucie koherencji, poczucie własnej skuteczności, styl radzenia sobie ze stresem skoncentrowany na zadaniu oraz ukierunkowany na emocje, tworzą pozytywny związek z satysfakcją z pracy badanych nauczycieli, zaś styl radzenia sobie ze stresem ukierunkowany na unikaniu koreluje ujemnie z ich zadowoleniem zawodowym.

Badaniami objęto 221 nauczycieli z 17 szkół podstawowych, zlokalizowanych na terenie województwa lubelskiego (powiatu świdnickiego, lubelskiego i kraśnickiego).

W badaniach posłużono się metodą sondażu diagnostycznego, a do pomiaru zmiennych niezależnych wykorzystano: Arkusz Opisu Pracy (AOP) A. Zalewskiej; Kwestionariusz Asertywności dla Nauczycieli (KAN) T. Zubrzyckiej – Maciąg i J. Kirenki; Kwestionariusz Samooceny Rosenberga; Kwestionariusz Radzenia Sobie w Sytuacjach Stresowych (CISS) N. S. Endlera i J. D. A. Parkera; Skalę Uogólnionej Własnej Skuteczności (GSES) R. Schwarzer'a i M. Jerusalem'a (w adaptacji Z. Juczyńskiego); Kwestionariusz Orientacji Życiowej (SOC – 29) A. Antonovsky'ego oraz ankietę własnej konstrukcji służącą zebraniu informacji o danych socjodemograficznych badanych nauczycieli.

Uzyskane wyniki badań wskazują, że większość badanych nauczycieli doświadcza ogólnej satysfakcji z pracy na poziomie przeciętnym (60,6%), przy czym wyniki ukazujące zadowolenie badanych oddzielnie w obrębie ośmiu sfer pracy (kolegów, przełożonego, treści pracy, warunków pracy, organizacji i kierownictwa, rozwoju zawodowego, wynagrodzenia i zapewnionego miejsca pracy) mieszczą się w przedziale wyników przeciętnych i wysokich.

W toku badań częściowo potwierdzono przyjętą hipotezę roboczą. Okazało się bowiem, że uzyskane związki pomiędzy badanymi zmiennymi są znacznie bardziej złożone,

niż zakładano. Stwierdzono, że spośród rozpatrywanych zmiennych niezależnych tylko asertywność ogólna i jeden z jej komponentów tj. przyjmowanie ocen pozytywnych i negatywnych nie zaznaczyły swojego udziału w wyjaśnianiu zmiennej zależnej. Pozostałe zmienne niezależne utworzyły z satysfakcją z pracy badanych nauczycieli liczne powiązania, o różnym kierunku.

Ustalono, że nauczyciele przejawiający wyższy poziom asertywności, samooceny, poczucia samoskuteczności oraz poczucia koherencji, osiągają wyższe wyniki w zakresie satysfakcji zawodowej. Inaczej natomiast niż zakładano korelowały ze zmienną satysfakcji z pracy style radzenia sobie ze stresem nauczycieli. Wyższe wyniki zadowolenia z pracy otrzymali zarówno respondenci preferujący styl radzenia sobie ze stresem skoncentrowany na zadaniu, jak również ukierunkowany na unikanie. Z kolei badani mający tendencję do koncentrowania się w sytuacji trudnej na własnych emocjach odznaczali się jednocześnie niższą satysfakcją z pracy.

Stwierdzono również, że spośród dziesięciu zmiennych socjogeograficznych, uwzględnionych w modelu badawczym tylko trzy: wiek osób badanych, staż pracy i rodzaj nauczanego przez nich przedmiotu utworzyły z satysfakcją z pracy zależności na poziomie istotności statystycznej. Najbardziej usatysfakcjonowani zawodowo okazali się nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej, osoby w wieku 31 – 40 lat oraz pracujący w zawodzie nie dłużej niż 5 lat. Natomiast najniższą satysfakcję z pracy przejawiali nauczyciele przedmiotów ścisłych i przyrodniczych, w wieku od 41 do 50 lat, legitymujący się długim stażem pracy (16 lat i powyżej).

Przeprowadzone badania potwierdziły udział wybranych do badań zasobów osobistych w doświadczaniu satysfakcji z pracy badanych osób. O ile udział zmiennych socjodemograficznych w wyjaśnianiu nasilenia zadowolenia zawodowego nauczycieli okazał się mniej znaczący, to posiadane przez nich dyspozycje osobowościowe, takie jak: asertywność, samoocena, poczucie koherencji, preferowany styl radzenia sobie ze stresem i samoskuteczność stanowią istotne korelaty ich satysfakcji z wykonywanej profesji.

Otrzymane wyniki poszerzają dotychczasowy stan wiedzy w badanym zakresie, a także wskazują na pewne ograniczenia prowadzonych weryfikacji empirycznych, w tym szczególnie dobrowolność udziału nauczycieli w badaniu.

Słowa kluczowe: satysfakcja z pracy, zadowolenie zawodowe, nauczyciele